

MUNAPÜHÄ'

Keväjä nakkasõ' kana' hoolõga munõlõ, sis saami pall'o munnõ. Talvõl joulu aigu ja ka vahtsõ aastaka algusõn, ku oll' külm ja pümme aig, kana' es munõ' pia sukugi. Mõnikõrd munõsiva' üle mitmõ päävä üte muna. Ja mõni kana ei munõki', aasõ õnnõ sulgi. Muidogi mõnõ' kana' omma' iks virga' kah. Kana' munõsõ' keväjä nii hoolõga tuuperäst, et tahtva' munõst väiku' puja' vällä haudu'. Inemise' alasi tuud ei taha' ja võtva' muna' pesä päält är', pessä jätva' kõgõst üte muna – pesämuna. Sis lätt kana rõõmsamba meelega jälki tuusama pesä pääle munõlõ.

Vaihtõpääl munõs mõni väega kavval' kana uma muna säändsehe salahastõ kotussõhe, et inemise' ei lövväki' pessä üles. Kana istus pesän ummi munnõ pääl ja nakas poigõ vällä haudma. Seo om kanalõ üt's rassõ ja tähtsä aig. Tä om sis väega vakka ja ei käü' uma pesä päält piaaigo sukugi' är' – muna' ei tohi' jo är' jaahtuda'. Süvvä' ja juuva' käü tä ot'sman lühkeist aigu ja kõrrapäält omgi ruttu pesä pääl jälki' tagasi. Katõkümne päävä peräst nakasõ' kanapuja' vällä tulõma. Kanapuja' tsiksvä' munakuurt uma väiku nokiga seestpuult niikavva, ku koorõlõ prao' sisse tulõva'. Tõõnõkõrd avitas kanaimä välästuult tsäksi'. Tä uut jo ummi pujakõisi, väikeisi tibokõisi nii väega. Nä omma' timä latsõ'. Ku munakuur' om katski tett, tulõ säält vällä illos kõllanõ tibo. Algusõn om tä vähäkene likõ, a kanaimä lämmä tsiiva all kuiois tä kipõstõ, õigõ' pia tulõgi' tibo imä tsiiva alt vällä suurt ilma kaema. Tä tiiä-ei' jo seost maailmaelost midägi'. Kanapujalõ om kõik vahtsõnõ ja huvitav. Väiku kanapoig om väega tubli, tä nakkas õkva esi' kõnd'ma, süümä ja juuma. Ku kanaima teräkese löüd, sis kuts tä poigõ: kook–kook, kook–kook. Puja' juuskva' kipõstõ imä mano, kaema, mille imä näid kuts.

Kanaimä kaits ummi poigõ väega hoolõga. Kui ta näge midägi, mis om timä pujõlõ ohtlik, kuts tä tibo' õkva tsiiva ala, säält om lämmi ja olõ-õi' ohto.

Kanapoigõ esä ja kafa juht om kikas. Kikas om kanast ülemb, julgõmb ja tugõvamb. Kikkal om illos sulõrõü, näid om mustõ, valgit, pruunõ, kirivide sulgiga. Vainlasõ vasta om täl terräv ja tukõv nokk' ja kannusõ' jalgu külen. Nii kikkal ku kanal om pään verrev tsäbrolinõ hari ja noki all verrev lõtus.

Hummogu om kikas varahanõ, alostas päivä kikkalauluga. Terve päävä omma kikas ja kana' ammõtin söõgiotõsmisõga' – nä nokva' maast teräkeisi, siimnit, vaglakõisi ja mutikit.

Süvvä' otsva' nä ka maa seest, tsabitsõsõ' mulla seen, liiva seen ja haina seen. Kuna kanol ja kikkil hambit olõi-õi', sis niilvä' nä söögi tervelt alla.

LIHAVÕTTÕPÜHÄ'

Mille sääne nimetüs om ant? Seo nimetüs om küländ vana. Innevanastõ oll' sääne kommõq, et inne pühhi es süvvä' pikembät aigu lihha. Suurõ' inemise' ütlese', et paastuti. Tuuperäst, et talvinõ lihavaru oll' tünnüst otsa saanu', ja tuuperäst, et inemise' pidivä' paastmist tervüsele kasust. Edimädsel pühil naatigi' sis jälki' lihha võtma, tuu tähendäs – lihha süüma. Seost omgi sääne nimi. Lihavõttõ', miä om liikja pühä, nakas pääle edimädsel täüskuu pühapääväl päält keväjäst käänüpäivä.

MUNNÕ VÄRVMINE

Munnõ värvitäs egat muudu: luudusvärvega, samblaga, puulehtiga, hainuga, kuusõossõga, sibulakuuriga, lepä- ja paiukoorõga. Mustri saamisõs tulõ inne värvmist muna ümbre keerota' langa ja rõivatükke, vaihõlõ pandas suurmaterri vai riisi, sis tulõva' ilosa' muna'.

Poodin omma' müvvä' ka munavärvi', minkaga saa munalõ pääle maali' ilosa mustri vai sis värvi' muna ütevärvilidest – rohilidsõst, vereväst, kõlladsõst... Ilosa värvi and ka kohv, siidi- vai krepp-papõf. Latš saa esi' muna pääle midägi joonista' vai panda' klepse, vesipilte, koorõ pääle liimi' kirrivit sulgi.

MUNNÕ KOKSMINÕ (TRIKSMINE)

Munnõpühhi aigu om üts kõgõ torrõmb mäng munnõ koksminõ. Võtat muna kätte ja lüüt imäga vai sõbraga muna otsapite kokko. Munal om üts ots terävämb, tõõnõ ots ümärigumb. Inne koksmist tulõ kokko leppi' umavaihõl, et mõlõmba' koksisi' ütesugumadsõ munaotsaga. Kink munaots tervest jääse, tuu om võitja. Munaga tohi ei' väega kõvva tõõsõ muna pääle lüvvä', munakuur om väega helläne.

Kas sa tiiät? Ku lavva pääl munna keerotat, sis toorõs muna lapõrdas, keedet muna keerotas nigu' vurr.

MUNALOOMKA (MUNAVEERÜTÜS)

Lavvost rennin vai kaldu liiväraa pääl veerütedäs kõrdamüüdä munnõ. Kink muna tõõsõ muna vasta putus, saa tuu tõõsõ muna kah hindäle.

MUNAPÜHÄSÖÖGI'

Pääle munnõ om pühhi aigu kommõ' süvvä' viil munaputro, munavõidu, kohopiimä ja sõira. Pühhisöögi' olli' vanastõ tettü' munõst ja piimäst. Piimäst tettüst kohopiimäst tetti ja tetäs nüüd ka pall'o esi'sugutsit süüke, näütüses tetäs kohopiimäkuuki vai -piirakit.

KÜSÜMÜS

Inemise' omma' pall'o aastit vaiõlnu' tuu üle, kumb oll' inne, kas kana vai muna. Mis sa' arvat, kumb oll' inne? Mille nii?